

AHOLINING TURLI GURUHLARI BILAN ISHLASHDA YANGI YONDASHUVLAR VA AMALIY YECHIMLAR

Ro‘zmetova Rohila Ollayor qizi
Buxoro davlat universiteti magistranti

Anotatsiya: Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar natijasida aholimizning turli guruhlari bilan ishlash ko‘lami tobora yuksak natijalarni qayd etib bormoqda. Jamiyatimizda aholiga sifatli xizmat keng qamrovli yordamlar berilib kelinmoqda. Amaliy ko‘mak jarayonlari sifatli hamda imkoniyati cheklanganlar bilan individual faoliyat asosida samarali ishlar amalga oshirilmoqda. Yanada aholiga tezkor va sifati, sog‘lom turmush hayot kechirishi uchun zamonaviy yondashuvlar haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlari: Ijtimoiy xavf, ekologik yondashuv, differensiya guruhlari, individual, diskriminatsiya,

Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy ish sohasi aholining turli qatlamlari va guruhlarining ehtiyojlarini aniqlash, ularni ijtimoiy himoya qilish hamda jamiyatda to‘laqonli ishtirokini ta‘minlashga qaratilgan muhim kasbiy faoliyat turidir. Aholi bir xil ijtimoiy sharoitda yashamaydi, ularning yosh, jins, sog‘liq holati, ijtimoiy mavqe va iqtisodiy imkoniyatlari jihatidan farqlanishi ijtimoiy ishning differensial yondashuvini talab etadi. Shu bois aholining turli guruhlari bilan ishlash ijtimoiy ish nazariyasi va amaliyotining markaziy masalalaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiy ish nuqtai nazaridan “aholining turli guruhlari” deganda jamiyatda muayyan ijtimoiy-demografik, psixologik yoki iqtisodiy belgilar asosida ajralib turuvchi qatlamlar tushuniladi. Ularga bolalar va o‘smirlar, yoshlar, keksalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar, ayollar, kam ta‘minlangan oilalar, ishsizlar, migrantlar va ijtimoiy xavf ostidagi boshqa guruhlar kiradi. Har bir guruh o‘ziga xos muammolar, ehtiyojlar va resurslarga ega. Masalan, bolalar bilan ijtimoiy ish ularning huquqlarini himoya qilish va sog‘lom rivojlanishini ta‘minlashga qaratilgan bo‘lsa, keksalar bilan ishlashda ijtimoiy yolg‘izlik, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy faollikni qo‘llab-quvvatlash masalalari ustuvor hisoblanadi. Shu jihatdan, ijtimoiy ish mutaxassisi har bir guruhning xususiyatlarini chuqur bilishi zarur. Aholining turli guruhlari bilan ishlashda bir qator nazariy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, ekologik yondashuv shaxs va muhit o‘rtasidagi o‘zaro aloqani tahlil qilishga yordam beradi. Bu yondashuvga ko‘ra, muammolar faqat shaxsning o‘zidan emas, balki uni o‘rab turgan ijtimoiy muhitdan kelib chiqadi. Kuchli tomonlarga asoslangan yondashuv esa ijtimoiy ishni faqat muammo va kamchiliklarga emas, balki shaxs va guruhlarining mavjud salohiyatiga tayangan holda olib

borishni taklif etadi. Bu ayniqsa nogironligi bo'lgan shaxslar yoki ijtimoiy cheklangan guruhlar bilan ishlashda muhimdir, chunki ularning jamiyatdagi imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Amaliy jihatdan aholining turli guruhlari bilan ijtimoiy ish individual, guruhliy va jamoaviy shakllarda amalga oshiriladi. Individual ijtimoiy ishda mijozning shaxsiy muammolari chuqur o'rganilib, unga mos ijtimoiy yordam ko'rsatiladi. Guruhliy ishda esa umumiy muammolarga ega shaxslar bilan treninglar, maslahatlar va qo'llab-quvvatlovchi dasturlar olib boriladi. Masalan, kam ta'minlangan oilalar bilan ishlashda moddiy yordam bilan cheklanib qolmasdan, ularning bandligini ta'minlash, huquqiy savodxonligini oshirish va mustaqil hayot kechirish ko'nikmalarini rivojlantirish muhimdir. Bu ijtimoiy ishning uzoq muddatli samaradorligini ta'minlaydi. Aholining turli guruhlari bilan ishlash jarayonida bir qator muammolar yuzaga keladi. Eng asosiy muammolardan biri – resurslarning cheklanganligidir. Moddiy va kadrlar yetishmovchiligi ijtimoiy xizmatlar sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, ayrim guruhlariga nisbatan jamiyatda mavjud stereotip va stigma ijtimoiy ishning samaradorligini pasaytiradi. Shuningdek, ijtimoiy ish mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligi va doimiy malaka oshirib borishi ham dolzarb masala hisoblanadi. Chunki jamiyatda ijtimoiy muammolar doimiy ravishda o'zgarib boradi va bu yangicha yondashuvlarni talab etadi. Biopsixososial yondashuv esa shaxsning biologik, psixologik va ijtimoiy omillarini kompleks ravishda hisobga olishni nazarda tutadi. Bu yondashuv, ayniqsa, nogironligi bo'lgan shaxslar va ruhiy salomatligi bilan bog'liq muammolarga ega guruhlar bilan ishlashda ilmiy asoslangan yechimlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, inson huquqlariga asoslangan yondashuv ijtimoiy ishning normativ asosini belgilab beradi. Unga ko'ra, ijtimoiy yordam ko'rsatish jarayoni shaxs qadr-qimmati, tenglik va diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik tamoyillariga asoslanishi lozim. Amaliy faoliyatda aholining turli guruhlari bilan ijtimoiy ish uch asosiy darajada amalga oshiriladi: mikro, mezo va makro darajalarda. Mikro darajada individual maslahat, psixososial qo'llab-quvvatlash va rehabilitatsiya ishlari olib boriladi. Mezo darajada ijtimoiy guruhlar va jamoalar bilan ishlash, profilaktik dasturlar va treninglar tashkil etiladi. Makro darajada esa ijtimoiy siyosatni shakllantirish, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish va ijtimoiy dasturlarni baholash ishlari amalga oshiriladi. Masalan, keksalar bilan ishlashda nafaqat ijtimoiy yordam va parvarish, balki ularning jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan “faol qarilik” konsepsiyasi muhim o'rin tutadi. Bu yondashuv keksalarni passiv yordam oluvchi emas, balki ijtimoiy jarayonlarning faol subyekti sifatida ko'rishga asoslanadi. Aholining turli guruhlari bilan ijtimoiy ishni amalga oshirish jarayonida institutsional va tashkiliy muammolar mavjud. Jumladan, ijtimoiy xizmatlar tizimining fragmentarligi, malakali kadrlar yetishmovchiligi va monitoring mexanizmlarining sustligi

ushbu sohaning samaradorligini cheklaydi. Bundan tashqari, jamiyatda ayrim ijtimoiy guruhlariga nisbatan shakllangan salbiy stereotiplar ijtimoiy integratsiya jarayoniga to'sqinlik qiladi. Kelgusida ushbu muammolarni bartaraf etish uchun ijtimoiy ish sohasida ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish, dalillarga asoslangan amaliyotni joriy etish hamda interdisiplinar hamkorlikni kuchaytirish muhim hisoblanadi. Zamonaviy ijtimoiy ishda keng qo'llanilayotgan case management (holatlarni boshqarish) texnologiyasi mijoz bilan individual ishlash samaradorligini oshiradi. Ushbu modelda ijtimoiy ish mutaxassisi mijoz ehtiyojlarini kompleks baholab, sog'liqni saqlash, ta'lim, bandlik va huquqiy xizmatlar o'rtasida muvofiqlashtiruvchi rolni bajaradi. Bu usul ayniqsa ko'p muammoli oilalar va ijtimoiy xavf ostidagi guruhlar bilan ishlashda yuqori natija bermoqda. Masalan, nogironligi bo'lgan shaxslar va keksalar uchun mobil ilovalar orqali ijtimoiy yordamga murojaat qilish, sog'liq holatini masofadan kuzatish va ijtimoiy ish mutaxassisi bilan doimiy aloqada bo'lish imkoniyati yaratilmoqda. Shuningdek, yoshlar bilan ishlashda ijtimoiy tarmoqlar asosida profilaktik va ma'rifiy loyihalarni amalga oshirish ularning faolligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, aholining turli guruhlari bilan ijtimoiy ish zamonaviy sharoitda innovatsion va tizimli amaliy yechimlarni talab etadi. Raqamli texnologiyalar, integratsiyalashgan xizmatlar, case management va profilaktik yondashuvlar ijtimoiy ishning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu yechimlarni ilmiy asoslangan holda joriy etish ijtimoiy ishni jamiyat rivojining muhim strategik resursiga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Egamberdiyeva N.M. Ijtimoiy pedagogika (darslik) –T.: 2009
- 2.Mavlonova R. va boshqalar. . Ijtimoiy pedagogika (o'quv qo'llanma) –T.: 2009
- 3.Begmatov A, Quraev M. Ijtimoiy pedagogikaning dolzarb masalalari. T.: OPI to'plami. 2008
- 4.Quronov M.Q. Qurboniyazova Z.Q. Ijtimoiy pedagogika. T.: 2003
- 5.Qurboniyazova Z.Q. Ijtimoiy tarbiya muammolari. Xalq ta'limi, 2003, 6-son
- 6.Xolmatova, D. A. Aholining ijtimoiy himoyasi va ijtimoiy ish asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2020.